

Katarzyna Waszczyńska

Uniwersytet Warszawski, Polska /

University of Warsaw, Poland

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6306-7603>

k.waszczynska@uw.edu.pl

„Czarna skrzynka” białoruskiej kultury – o zbiorach muzealnych w Białoruskiej Bibliotece im. Franciszka Skaryny w Londynie

*The "black box" of Belarusian culture – about the museum collections in the
Francis Skaryna Belarusian Library in London*

*“Чорная скрыня” беларускай культуры: пра музейныя зборы ў Беларускай
бібліятэцы імя Францішка Скарыны ў Лондане*

ABSTRACT: The article is dedicated to the museum collections located in the Francis Skaryna Belarusian Library and Museum. The history of the museum was reconstructed and presented, and its collections were characterized. The topic is also the exhibition activity. The last part is a reflection on the meaning of the collected artifacts for Belarusians and their identity.

KEYWORDS: museum, exhibition, Belarusian culture, Francis Skaryna Belarusian Library and Museum in London

Białoruska Biblioteka i Muzeum im. Franciszka Skaryny¹ w Londynie jest miejscem dobrze znanym Białorusinom i badaczom problematyki białoruskiej. Jej historia sięga końca lat 40. XX w. i wiąże się z organizacją Białoruskiej Misji (Greko)Katolickiej w Marian House² w londyńskim North Finchley. Inicjatorem

---

¹ Francis Skaryna Belarusian Library and Museum

² Aleksander Nadson, opisując działalność ks. Czesława Sipowicza, podaje, że w 1947 r. został znaleziony na przedmieściach Londynu w North Finchley dom z XIX w. o nazwie „Belvedere” wraz z ogrodem, a w 1948 r. zakończono formalności związane z kupnem i w domu tym zorganizowano Misję. Przytacza też wypis z dziennika ks. Sipowicza, z 8 maja 1948 r. „I am spending my first night in the newly acquired house ‘Belvedere’, Holden Avenue, London N.12” [Nadson 2007: 43 por. Picarda 1971: 4].

tych działań był ks. Czesław Sipowicz³. Dał on też początek zbiorom bibliotecznym, łącząc księgozbiory: własny z tym ze Związku Białorusinów w Wielkiej Brytanii⁴ [McMillin 2021: 162]. Pod koniec lat 50. XX w. zbiór ten zyskał nazwę *Bibliotheca Alboruthena* [Picarda 1971: 5]. W 1960 r. do Misji przyjechał z Paryża ks. Lew Haroszka⁵, a przywiezione przez niego książki zostały włączone do zasobów biblioteki [Nadson 2007: 121]. W ówczesnych zbiorach bibliotecznych dominowała tematyka religijna, choć były też pozycje z zakresu białoruskiej historii i literatury. Przełom lat 60. i 70. XX w. przyniósł zakup domu przy Holden Road 37, nieopodal Misji, oraz decyzję o przeniesieniu tam rozrastającej się biblioteki. Jej oficjalne otwarcie nastąpiło w 1971 r.⁶, a opiekę nad nią objął ks. Aleksander Nadson⁷. Dziesięć lat później został jej dyrektorem. W trakcie swojej pracy dookreślił charakter księgozbioru, w którym miały być „gromadzone <...> prace z zakresu historii, literatury, etnografii, periodyki oraz dokumenty i wspomnienia białoruskich emigrantów” [Michaluk 2015: 276]. Warto dodać, że od samego początku zbiory biblioteczne szybko się powiększały. Działo się to dzięki zakupom bibliofilskim jej opiekunów, a także współpracy z innymi bibliotekami czy instytucjami naukowymi z Białorusi oraz spoza niej. Istotną rolę pełniły również dary – publikacje przekazywane przez samych autorów. Zasada, którą się kierowano, była jedna: „gromadzić materiały (drukowane i rękopiśmienne) dotyczące Białorusi i udostępniać je wszystkim zainteresowanym tematyką białoruską” [Nadson 2000]⁸. Ks. Alexander Nadson prowadził Bibliotekę do swojej śmierci

³ Ks. Czesław Sipowicz (1914–1981) – biskup (mianowany i konsekrowany w 1960 r.), wizytator apostolski dla Białorusinów-grekokatolików.

⁴ Związek Białorusinów w Wielkiej Brytanii (Association of Belarusians in Great Britain) został zainicjowany 22.09.1946 r. przez Vincentego Żuk-Hryškeviča, Viktara Siankeviča i Časlaua Kukelia [Гардзіенка 2010: 76]. Ksiądz Czesław Sipowicz był jednym z pierwszych jego członków [McMillin 2021: 162, por. Nadson 2007: 38]. Zarząd Związku Białorusinów w Wielkiej Brytanii apelował do członków o przekazywanie białoruskich książek, czasopism i gazet. Do 1952 r. udało się zebrać około 200 pozycji. Zostały one przekazane do Marian Hause [Гардзіенка 2010: 425].

⁵ Ks. Lew Haroszka (1911–1977).

⁶ Otwarcie odbyło się 15 maja 1971 r., a dokonał go prof. Robert Auty [Picarda 1971: 6], arcybiskup Domenico Enrici, w asyście biskupa Cz. Sipowicza pobłogosławił miejsce. W uroczystości brali również udział: egzarcha ukraińskich katolików – biskup Augustyn Horniak, ks. Jan Ababurka z Białoruskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, zastępca burmistrza itd. [Nadson 2007: 121]. Więcej patrz: [Гардзіенка 2010: 428]. Należy też dodać, że Biblioteka i Muzeum im. Franciszka Skaryny została zarejestrowana 23.07.1979 r. i otrzymała status instytucji charytatywnej [Гардзіенка 2010: 429].

⁷ Ks. Alexander Nadson, wł. Aleksander Boczka (1926–2015).

⁸ Org. “The chief aim of the Library is to collect all material, both in printed and manuscript forms, relating to Belarus, and to make it accessible to all those interested in any aspect of Belarusian studies” [Guide to the Library. How the Library was established

w 2015 r. Obecnie jest ona zarządzana przez Radę nadzorczą, w tym m.in. przez Karalinę Matskevich i Pavla Shevtsova, którzy działają w niej na zasadach wolontariatu. Należy podkreślić, że Biblioteka przez wszystkie lata swojego funkcjonowania wykraczała poza tradycyjnie przypisywane role tego typu jednostkom, stając się instytucją w rozumieniu społeczno-kulturowym⁹. Dla wielu osób stała się miejscem spotkań i wydarzeń integrujących Białorusinów i osoby zainteresowane tematyką białoruską [por. Іваноў 2017]. Stąd też, często używa się w stosunku do niej familiarnego określenia Skarynówka.

Przybliżona pokrótce historia Biblioteki i Muzeum im. Franciszka Skaryny w Londynie stanowi tło dla głównego wątku niniejszego tekstu, którym jest skoncentrowanie uwagi na muzeum i jego zbiorach. Figurujące nominalnie w nazwie instytucji nie posiada rozbudowanych opisów, a jedynie kilka zdań, skupionych na stwierdzeniu jego istnienia lub wymienieniu zbieranych typów artefaktów¹⁰.

Celem artykułu jest próba rekonstrukcji historii muzeum, charakterystyka zbiorów, działalności wystawienniczej, a także namysł nad znaczeniem zgromadzonych artefaktów dla Białorusinów diaspory i poza nią.

Początki

Za jedną z pierwszych wzmianek o chęci organizacji muzeum można uznać apel ks. Czesława Sipowicza, opublikowany w numerze 9 tygodnika „Вас’каўшчына” („Бацькаўшчына”) z 27.02.1955 r. W niewielkiej notce można przeczytać:

W „Marian Hause” w Londynie, przy Białoruskiej Misji Katolickiej zostały zainicjowane: Ogólnobiałoruskie Archiwum, Białoruskie Muzeum i Białoruska Biblioteka. Zwracam się z ogromną prośbą do wszystkich rodaków, o przysyłanie do Marian Hause wszystkiego tego, co jest warte zachowania¹¹ [Сіповіч 1955: 4].

[online] <https://web.archive.org/web/20200418215901/http://www.skaryna.org.uk/about/guide-to-the-library/> (dostęp: 28.05.2023)]. Chciałabym bardzo podziękować pani Karalinie Matskevich za udostępnienie mi wersji archiwalnej strony internetowej Francis Skaryna Belarusian Library and Museum (obecny adres to: <https://skaryna.org/>) oraz za serdeczność i gotowość do współpracy, a także wszelką pomoc udzieloną podczas mojego pobytu w Skarynówce,

⁹ Potwierdzają to również spisane: misja i cele – patrz: <https://skaryna.org/about/mission-and-aims/>.

¹⁰ Patrz m.in. [Picarda 1971; Гардзіенка 2008; Karawa 2009; Michaluk 2015; McMillin 2021].

¹¹ Орыг. „У «Marian House» у Лёндане пры Беларускай Каталіцкай Місыі ёсьць запаткаваны Агульна Беларускі Архіў, Беларускі Музей і Беларуская Бібліятэка. Да ўсіх суродзічаў шчырая просьба прысылаць у Marian House усё тое, што ёсьць вартым захаваньня”.

Zamysł stworzenia muzeum musiał być jednak wcześniejszy, o czym świadczyć może przywołany przez ks. Nadsona fragment listu z 1.10.1954 r., w którym ks. Sipowicz pisze do dr. Stanisława Hrynkievicha z Cleveland:

Marian Hause to Nowa Druja¹². Tu trzeba znaleźć miejsce dla białoruskich archiwów, muzeum itd. Realizacja tego planu jest bardzo trudna, ale z Bożą pomocą wszystko jest możliwe¹³ [Nadson 2007: 59].

Na początku czerwca 1956 r. ponownie na łamach tygodnika „Bac’kaŭščna” pojawia się informacja dotycząca Marian Hause. Ks. Sipowicz informuje w niej, że dom przy Holden Avenue N 12 przeznaczony jest na dom zakonny, ośrodek religijny dla Białorusinów-katolików oraz:

3) Na bibliotekę, archiwa i muzeum, wyłącznie białoruskie lub związane z białoruskością¹⁴ [Сіповіч 1956: 4].

Wszystkie te informacje dookreślają miejsce i typ zbiorów muzeum. I tak, w przypadku tego pierwszego – powiązanie z siedzibą Białoruskiej Misji Katolickiej w Londynie. W przypadku tego drugiego – ma to być to, co jest „warte zachowania” oraz ma proveniencję białoruską.

Kolejna informacja o muzeum pojawia się już w momencie oficjalnego otwarcia Biblioteki – 15.05.1971 r., kiedy też wybrzmiewa pełna nazwa miejsca wraz z jego patronem: Biblioteka i Muzeum im. Franciszka Skaryny. Dzień później biskup Sipowicz miał zapisać w swoim dzienniku:

Bóg w swojej dobroci pomógł nam osiągnąć wielkie rzeczy: założenie własnej biblioteki i muzeum. Jest to jak najbardziej potrzebne, jeśli chcemy, aby inni nas poznali i docenili, a także byśmy sami lepiej poznali naszą historię, język, sztukę itd. Białoruskie drzewo, jeśli chce owocować, musi mieć głębokie korzenie¹⁵ [za Nadson 2007: 124].

¹² Wspomniana Druja, to nawiązanie do klasztoru Marianów, który funkcjonował w tej miejscowości w latach 1923–1939. Prowadził on, obok działalności religijnej, także oświatową. Do gimnazjum założonego przez księży Marianów uczęszczał m. in. ks. Czesław Sipowicz [Шыдлоўскі 2001: 94].

¹³ Tłumaczenie za wydaniem anglojęzycznym: “Marian Hause is a New Druia. Here a place must be found for Belarusian archives, museum etc. It is very difficult to make this plan come true, but with the help of God everything is possible”.

¹⁴ Орыг. “На бібліятэку, архівы й музэй, вылучна беларускага зьместу або зьвязанага зь беларусавадай”.

¹⁵ Tłumaczenie za wydaniem anglojęzycznym: “God in his goodness helped us to achieve a great things: the founding of our own library and museum. This is most necessary, if we want others to know and appreciate us, and also that we ourselves may know better our history, language, art ect. The Belarusian tree, if it wants to bear fruit, must have deep roots”.

Niestety brak informacji o wielkości zbiorów, które były uważane za muzealne. Wiadomo jednak, że miejsce ich ulokowania zmieniało się, co może świadczyć, że ich liczba rosła. I tak, przez pierwsze lata znajdowały się one w głównej siedzibie, wymianianym już Marian Hause przy Holden Avenue N 12 i zajmowały jeden regał¹⁶. W 1967 r. zostały przeniesione do budynku znajdującego się obok, czyli do Szkoły św. Kiryły Turowskiego i tu umieszczono je w jednym z pokoi [Гардзіенка 2010: 426]. Kolejna przeprowadzka nastąpiła w 1971 r., czyli w momencie, kiedy został kupiony dom przy Holden Avenue 37 i miało miejsce oficjalnie otwarcie Biblioteki i Muzeum im. Franciszka Skaryny. To miejsce jest również dzisiaj głównym, w którym przechowywane są zbiory muzealne. Na ich rzecz wydzielono jedno pomieszczenie na pierwszym piętrze, choć przynależne do nich artefakty (np. obrazy, obiekty etnograficzne) znajdują się i w innych pomieszczeniach.

Biblioteka jest obecnie (2023 r.) w reorganizacji, którą wymusił remont pomieszczeń, a także potrzeba skatalogowania tego, co do niej przynależy. Wcześniej kwestia prowadzenia spisu posiadanych i dochodzących obiektów nie była najważniejsza¹⁷. Jeśli chciano z nich skorzystać proszono o to ich opiekuna – ks. Aleksandra Nadsona. Ten zaś, z uwagi na swoje zainteresowania kolekcjonerskie, stawał się „żywym katalogiem”. Arnold McMillin w swoich wspomnieniach o pracy w Skarynowce podkreślał:

Jedną z rzeczy, która przez lata stanowiła poważny mankament dla wszystkich użytkowników Biblioteki, był brak katalogu. Przez wiele lat informacje można było uzyskać jedynie od ks. Aleksandra, który chętnie pomagał w zlokalizowaniu poszczególnych przedmiotów¹⁸ [McMillin 2021: 171].

Obecnie, tworzenie katalogów i spisów jest jedyną szansą na oszacowanie zbiorów i rozpoznanie ich zawartości. Działania te są podejmowane i z każdą chwilą coraz mniej jest niewiadomych, jeśli chodzi o księgozbiór. Sytuacja z muzealiami jest jednak inna. Ich problemem bowiem, nie jest tylko brak wcześniejszego spisu, czy nawet rozproszenie, ale także brak miejsca, w którym mogłyby być przechowywane i wystawiane. Teraz rolę podręcznych magazynów pełni przede wszystkim szafa, komoda, szafka, znajdujące się w pomieszczeniu muzealnym oraz szafa w innym pokoju. Sama

¹⁶ W tym kontekście pojawia się słowo: стэнд, co może oznaczać: stoisko, stojak np. na książki.

¹⁷ Picarda zaznaczył, że katalog był. Wspomina też, że inicjował stworzenie takiego katalogu Liavon Rydleuski [Picarda 1971: 7]. Przebywał on jednak w Marian Hause w 1953 r., czyli na początku działalności bibliotecznej.

¹⁸ Oryg. “One thing that over the years had been a serious drawback for all users of the Library has been the lack of a catalogue. For many years information could only be obtained from Fr. Alexander, who willingly helped in locating particular items”.

zaś sala muzealna jest jednocześnie przestrzenią wystawy stałej i czasowej. Z pozyskanych informacji wiadomo jednak, że w planach jest pozyskanie części pomieszczenia na strychu, po jego wyremontowaniu. W założeniu ma tu znaleźć się ekspozycja stała muzeum.

Zbiory

Formułując misję muzeum ks. Czesław Sipowicz, użył metafory drzewa, które, by móc owocować, musi mieć głębokie korzenie [por. Nadson 2007: 124]. Nie trudno zrozumieć, że owe korzenie to znajomość własnej historii i kultury. Z kolei, w apelu zachęcał do przekazywania do zbiorów tego, co dany darczyńca uzna za warte zachowania. Można to potraktować jako zwykłą prośbę, ale też można zrozumieć jako potrzebę refleksji i decyzji co do tego, co jest wartościowe. Muzeum traktowane jest jako instytucja, której podstawowym celem jest gromadzenie materialnego i niematerialnego dziedzictwa człowieka [Słownik encyklopedyczny muzeologii 2020: 351]. Złożone w nim obiekty nabierają zatem odmiennego charakteru niż ten, który posiadają przedmioty pozostawione w użytkowaniu. Stają się „świadkami”, „dowodami rzeczowymi”, „semioforami” – obiektami mającymi znaczenie [Pomian 2012: 44].

W tym kontekście warto przyjrzeć się temu, co zebrano i co stanowi zbiory muzealne Skarynowki. W opisach najczęściej wymienia się: przykłady białoruskiego tkactwa i haftu (w tym koszule), wyroby z drewna i gliny, niewielką kolekcję monet (w tym srebrny półgrosz z 1521 r. oraz hrywnę z końca XIV w.), papiery bankowe z 1918 r., wydawane przez władze lokalne w Słucku, Mohylewie i Homlu, kolekcja znaczków pocztowych (w tym znaczki używane w Białorusi 1918–1922 r., znaczki radzieckie z motywami białoruskimi, znaczki wydrukowane w 1971 r. przez Związek Białorusinów Wielkiej Brytanii), dokumenty prywatne z różnych czasów, odznaczenia i medale [m.in. Nadson 2000, Гардзіенка 2007: 448–449]. Podkreśla się również obiekty szczególne:

[o]zdobą kolekcji są pasy słuckie i grodzieńskie oraz uszyty z nich ornat <...> jest też więzienna koszula Larysy Geniusz, przekazana Muzeum przez jej syna Yurka¹⁹ [Гардзіенка 2010: 448]

oraz

drewniany krucyfiks z rejonu mińskiego, datowany na XVIII w. Zbiór obrazów artystów białoruskich: K. Kastravickiego, P. Sierhijevicha, V. Zhauniarovicha,

¹⁹ Org. “Гонарам калекцыі зьяўляюцца слуцкія і гарадзенскія паясы, а таксама пашыты зь іх лацінскі арнат. <...> Ёсьць тут і турэмная кашуля Ларысы Геніюш, перададзеная ў Музей яе сынам Юркам”.

P. Miranavicha, U. Shymańca, M. Naukovicha, M. Sauki-Mikhalskiego, M. Paulouskiego, H. Paplauskiego, B. Zaboraua, I. Survilly²⁰ [Nadson 2000].

Rozpoczęte wiosną 2023 r. prace inwentaryzacyjne pozwalają stwierdzić, że zbiory muzealne można uporządkować w następujące grupy tematyczne (kategorie):

1. obiekty etnograficzne, do których należą przedmioty codziennego użytku, takie jak: tarka do ziemniaków, sierp, kijanki do prania, płócha; wyroby plecionkarskie (kosze w technice żeberkowo-krzyżowej); wyroby garn-carskie (siwaki); tkaniny płócienne i wełniane (w tym kapy), kolekcja tkanych i wyszywanych ręczników, kolekcja krajków, pasów i krawatów; ubiory odświętne (koszule wyszywane, spódnice, spodnie); łapcie z łyka;
2. kolekcja sztuki: lalki do batlejki, wyplatane figury koników; obrazy (olejne i grafiki) różnych autorów;
3. kolekcja numizmatyczna i falerystyczna (medale i odznaczenia wojskowe);
4. kolekcja znaczków-przypinek i proporczyków;
5. kolekcja naszywek i odznak;
6. kolekcja sfragistyczna;
7. kolekcja filatelistyczna i filokartystyczna;
8. dokumenty osobiste (np. paszport BNR; zaświadczenie o odbyciu nauki; wizytówki);
9. zbiór banknotów i papierów wartościowych;
10. kolekcja podarunków (przekazywanych ks. A. Nadsonowi i/lub Bibliotece):
  - ceramiczne plakietki przedstawiające: herby, zabytki architektoniczne Białorusi; o tematyce religijnej, etnograficznej, prezentujące postaci działaczy białoruskich, organizacyjne, jubileuszowe i pamiątkowe;
  - metalowe plakietki/medale: jubileuszowe (np. pisarzy), organizacji i wydarzeń (np. Pierwszego Zjazdu Białorusinów Świata);
  - naczynia ceramiczne (ozdobne talerze, dzbanki, filiżanka, kubki, kafel z reliefem);
  - lalki w strojach białoruskich (wykonane ze słomy, włókien lnianych; lalki-plastikowe);
  - żubry (drewniane i ceramiczne);
  - wyroby ze słomy i kory (m. in. ozdobne talerze, szkatułki);
  - wyroby z drewna (m.in. szkatułki, talerze dekoracyjne, kufel);
11. kolekcja historyczna – pasy słuckie i grodzieńskie, „pamiątki” z więzień i zsyłek (m.in. kurtka Larysy Gieniusz);
12. zbiór szat liturgicznych (*sakkosy* – wierzchnie szaty, narękawniki i ubiory głowy – *mitry*);
13. kolekcja współczesna związana z protestami 2020 r.;
14. inne: pudełka zapalek, machorka, pudełka z papierosami.

---

²⁰ Org. “Special mention should be made of an eighteenth-century wooden crucifix from the Minsk region, a fine example of Belarusian religious folk art. A collection of paintings, housed separately, contains works by the Belarusian artists K. Kastravicki, P. Sierhiievich, V. Zhauniarovich, P. Miranovich, U. Shymaniets, M. Naumovich, M. Sauka-Mikhalski, M. Paulouski, H. Paplauski, B. Zaborau and I. Survilla”.

Należy dodać, że spis „z natury” objął ok. 800 obiektów, ale pominął artefakty, które są rozproszone po innych pomieszczeniach, np. obrazy, a także przedmioty należące do ks. A. Nadsona. Wiadomo jednak, że te ostatnie mają znaleźć się, w przyszłości, w odtworzonym jego gabinecie.

Analizując przedstawione zestawienie można skonstatować, że zbiory muzealne Skarynówki są zróżnicowane pod względem tematycznym i jakościowym²¹. Poza tym są złożone z obiektów, których pozyskanie nastąpiło w trojaki sposób. Pierwszy to darowizny, czyli przedmioty przekazane. Częściowo były związane z apelem ks. Cz. Sipowicza, stanowiąc odzew na niego, a częściowo (w późniejszym czasie) były oddawane przez spadkobierców, którzy chcieli, by pamiątki po ich bliskich tworzyły historię emigracji białoruskiej (w dużej mierze to obiekty etnograficzne, historyczne, współczesne, przykłady sztuki oraz szaty liturgiczne). Druga, to artefakty związane z zainteresowaniami kolekcjonerskimi (m.in. numizmatyką, filatelistyką, falerystyką) opiekunów (w tym w dużej mierze ks. A. Nadsona) oraz trzecia – podarunki. W tych ostatnich zwracają uwagę szczególnie przedmioty, które traktowane były/są jako suweniry (gadżety) turystyczne z Białorusi. Należą do nich: szkatułki ze słomy, figury i figurki żubrów oraz lalki w ludowych strojach białoruskich. Zastanawiając się nad takim doбором, można zaryzykować stwierdzenie, że odpowiadały one przeświadczeniu darczyńców o tradycyjnej kulturze białoruskiej, która miała opierać się na więzi z naturą (żubr²²), umiejętnościach rzemieślniczych (wyplatanie ze słomy) oraz tradycyjnym wiejskim²³ ubiorze odświętnym.

Zasygnalizowania wymaga również fakt, że ujęte w spisie przedmioty nie były i nie są (jeszcze) w żaden sposób oznakowane. Brakuje również dokumentacji fotograficznej i opisowej. Co prawda, przy niektórych artefaktach dołączona była kartka z informacjami o pochodzeniu, czasem właścicielu, wykonawcy (np. wiadomo, że ceramiczne plakiety były wykonane przez E[ugeniusza] Łojkę), w miarę zaś możliwości darczyńcy. Niestety obecnie nie zawsze jest ona przy rzeczy, której miałyby dotyczyć. Tu jednak z pomocą

²¹ N. Gardzienka oceniała, że były one zbierane bez planu (przypadkowo), co wpływa na fakt, że są wielotematyczne [Гардзіенка 2010: 448].

²² Popularność przedstawienia żubra można odnieść do postrzegania tego zwierzęcia, jako „pana” (władcy) puszczy, silnego i wytrwałego. Biorąc zaś pod uwagę tę charakterystykę, można potraktować go jako metaforę Białorusina, który cierpliwie znosi przeciwności losu. Nawiązuje to też do poematu *Carmen Nikolai Hussoviani de statura feritate cvenatione bisontis* (1523), czyli *Pieśni o żubrze* Mikołaja Hussowskiego. Żubr był także symbolem, a zarazem nazwą jednej z organizacji młodzieżowych pocz. XXI w., której działania wynikały z nieposłuszeństwa społecznego.

²³ Zgodnie z ogólnie przyjętym twierdzeniem, że Białorusini są społeczeństwem chłopskim [por. m.in. Radzik 2002: 9].

mogą przyjść np. opisy zbiorów, które znalazły się w opracowaniach naukowych. Przykładem może być praca Natalli Gardzienki pt. *Białorusini w Wielkiej Brytanii* (2010). Autorka odnotowuje w niej:

Niewielką kolekcję dawnych monet i pieczęci przekazał do londyńskiego Muzeum, będący w Ameryce Jurka Vic’bič. A Kastus’ Merljak dopełnił ją pieniędzmi papierowymi. <...> Wspaniały dywanik specjalnie do kolekcji wykonała Apalonia Savjonak. Oryginalne: rucznik, fartuch i koszulę, pochodzące z miejscowości Motal przekazała Akulina Chabanskaja z Australii, a Jazep Malecki przesłał rucznik i zgrzebne płótno, które pochodziły z miejscowości Miory²⁴ [Гардзіенка 2010: 433].

Wskazane problemy (brak numeru inwentarzowego i dokumentacji) mogą utrudniać dowodzenie przynależności danych przedmiotów do muzealiów i sprawiać, że stanowienie zbioru będzie bardziej umowne niż realne. Skutkować to może, np. swobodnym usuwaniem wybranych przedmiotów i przez to wpływać na zmiany charakteru całości.

Biorąc powyższe pod uwagę, można zadać pytanie: czy przedmioty zgromadzone w Skarynówce można uznać za zbiory muzealne, a samo miejsce za muzeum. Wskazane problemy mogą być argumentem, by odpowiedzieć – nie. Wydaje się jednak, że sprawa nie jest aż tak prosta i to co najmniej z dwóch powodów. Po pierwsze dlatego, że tym, co warunkuje powołanie muzeum, jest kolekcja [Frydryczak 2006: 81]. W przypadku Skarynówki mamy do czynienia nie z jedną, a kilkoma kolekcjami. Po drugie zgromadzone obiekty, mimo że tylko w części, spełniają warunek bycia zabytkowymi, a zaświadcza o tym ich wiek. Niektóre datowane są na czas przed II w. św. lub czas jej trwania [Іваноў 2017; Гардзіенка 2010: 448], najstarsze zaś, jak np. pasy słuckie pochodzą z XVIII w. Te ostatnie spełniają jeszcze dwa inne warunki przypisywane zabytkom. Nie ma wątpliwości, że mają również wartość artystyczną (wykonanie i ornamentyka) i naukową (wpisują się zagadnienia, np. rzemiosła manufakturowego). Być może więc, wyjściem z sytuacji byłoby przyjęcie określenia z poziomu formalno-prawnego: „muzeum w organizacji”. Skądinąd termin ten opisywałby stan faktyczny zbiorów w Skarynówce.

Inne rozwiązanie przyniesie przyjrzenie się funkcjonowaniu zbiorów w szerszej perspektywie, jaką stanowi łączenie ich z Biblioteką im. Franciszka

²⁴ Org. „Невялікую калекцыю старажытных манэтаў і пячатак перадаў у лёнданскі Музей з Амэрыкі Юрка Віцьбіч. А Кастусь Мерляк дапоўніў яе папяровымі грашыма. Беларускія жанчыны шмат даслалі ў музей аўтэнтчных беларускіх і зробленых ужо на эміграцыі ткацкіх вырабаў, вышыванак, кашуляў. Адмысловы дыванок для калекцыі зрабіла Апалёнія Савёнак. Арыгінальныя ручнік, фартух, кашулю з Моталю перадала Акуліна Хаванская з Аўстраліі, а Язэп Малецкі даслаў ручнік і дзяржужку, што паходзілі зь Мёраў”.

Skaryny. Warto przypomnieć, że nie jest ona tylko miejscem przechowywania książek i ich udostępnianiem, ale też stanowi centrum kulturalno-oświatowe diaspory białoruskiej. To tu odbywają się różnego rodzaju spotkania o charakterze naukowym (konferencje, seminaria) czy popularnonaukowym (np. promocje książek). Organizowane są również wydarzenia, których podstawą są białoruskie tradycje świętowania roku obrzędowego. Przykładem mogą być obchody dnia św. Jerzego (святога Юр'я)²⁵. Przyglądając się relacji fotograficznej, zamieszczonej na portalu [www. https://skaryna.org/category/news/](https://skaryna.org/category/news/), łatwo dostrzec obecność artefaktów, które mogą pochodzić ze zbiorów muzeum. Potwierdza ich obecność Karalina Matskevich (jedna z osób opiekujących się i zarządzających zbiorami Biblioteki i Muzeum im. Franciszka Skaryny), dodając, że według niej zbiory (z wyłączeniem tych najstarszych) powinny być „żywe”, tj. wykorzystywane. Z zachowaniem jednak ostrożności, by nie uległy zniszczeniu. Patrząc w ten sposób na zbiory i przypisywane im role można doszukać się realizacji koncepcji ekomuzeum, a także muzeum zaangażowanego. Tego pierwszego, bo wynikającego z potrzeb danej społeczności, która powołuje muzeum do życia i w ramach niego działa [por. *Słownik encyklopedyczny muzeologii 2020*: 548–552], a także tego drugiego – odpowiadającego na potrzeby odbiorców [por. Dziadek 2015]²⁶.

Wystawa/wystawy

Jak już zostało wspomniane, zbiory w Skaryńówce nie mają oddzielnych pomieszczeń do ich prezentowania i przechowywania. Wszystko znajduje się w jednej przestrzeni, dlatego część obiektów jest eksponowana, a część pochowana w meblach, czy szufladach. Pozostałe miejsce jest tak dzielone i zagospodarowane, by zmieścić elementy wystawy stałej i wystawę czasową.

Na wystawę stałą składają się: artefakty (listy, płótno z namalowanym obrazem) i zdjęcia ilustrujące doświadczenie zsyłki; lalki do batlejki (białoruskiego teatru lalkowego); pierwsze wydania książek (otwarte na drugich stronach tytułowych) białoruskich autorów, m.in.: Antona Adamowicza, Aleksandra Ćwikiewicza, Usiewałada Ihnatouskiego, Jakuba Kołasa, Janki Kupały, Jasepa Losika, Bronisława Taraszkiewicza itd., dowodzące obecności w przestrzeni społecznej literatury białoruskojęzycznej i białoruskiej historii;

²⁵ Patrz: *На святога Юр'я ў Лёндане* [online] <https://skaryna.org/на-святога-юра/> [dostęp: 28.05.2023].

²⁶ Warto tu dodać, że 24.08.2022 r. przyjęto nową definicję muzeum, w której ważnym elementem jest m.in. społeczna partycypacja oraz zróżnicowane doświadczenia, służące edukowaniu, rozrywce i dzieleniu się wiedzą [patrz: Nowa definicja muzeum, w tłumaczeniu Jarosława Suchana, (online) <https://icom-poland.mini.icom.museum/nowa-definicja-muzeum/> (dostęp: 28. 05.2023)].

gliniane dzbanki z towarzyszącymi im wyplatanyymi ze słomy konikami; tekturowy [?] model cerkwi pod wezwaniem św. Cyryla Turowskiego i wszystkich Patronów Narodu Białoruskiego²⁷ wraz z towarzyszącymi mu i wiszącymi na ścianie: drewnianym krucyfiksem i dwoma obrazami świętymi (ikonami: Matki Boskiej z Dzieciątkiem w srebrnej koszulce i Św. Mikołaja). Wymienione przedmioty w większości są eksponowane w poziomych, szklano-drewnianych witrynach, jedynie lalki batlejki znalazły miejsce w serwantce (z XIX w.). Model stoi na przykrytej wełnianą tkaniną komodzie z szufladami.

Swobodnym łącznikiem wystawy stałej i czasowej jest stojąca na środku kombinacja pionowej i poziomej witryny. W tej pierwszej wisi kurtka więzienna Larysy Gieniusz, a w drugiej artefakty (zapiski, krzyż, akcesoria liturgiczne: korporał i nieduże pudełko-bursa na kielich, dwa zdjęcia i wspomnienia z zesłania) ks. Josepha Hermanoviča.

Wystawa czasowa, zatytułowana „Niepokorni” (otwarta 5.08.2022 r.), dotyczy protestów z 2020 r. w Białorusi i składa się z wystawionych w dużej pionowej gablocie 96 czarnobiałych zdjęć pochodzących z strony organizacji „Viasna”²⁸ (ułożonych poklatkowo) osób zatrzymanych i więzionych. Przed nimi zostały rozłożone m.in. publikacje dotyczące protestów, listy białoruskich pisarzy, których twórczość została zabroniona, a także listy i rysunek więziennego Pavla Sieviarynca – jednego z białoruskich opozycjonistów. Dopelnieniem tej instalacji są artefakty: kamizelka odblaskowa z napisem Exitpoll²⁹ oraz ubiór więzienny (koszuła, spódnica i kurtka) Natalli Hersche³⁰ oraz uniform więzienny wraz z butami Viktora Parchimčyka.

Pomimo tak wielu eksponatów nie ma się wrażenia przepełnienia, choć wchodząc do sali, trzeba chwili zastanowienia nad tym, która część należy do której wystawy. Inaczej to wygląda, kiedy jest się oprowadzanym. Wówczas narracja jest tak zbudowana, że swobodnie przechodzi między poszczególnymi elementami ekspozycji i ich historiami. Warto dodać, że wystawy mają podpisy i opisy, ale nie są one bardzo obszerne. Co jednak ważne –

²⁷ Projekt przygotował Tszwi So – architekt brytyjsko-hongkoński; otrzymał za niego nagrodę za najlepszy projekt architektoniczny w kategorii budynki sakralne (Amsterdam 2018); świątynia jest drewniana o nowoczesnych rozwiązaniach, ale nawiązująca do baroku i białoruskich budynków sakralnych. Cerkiew została otwarta w 2016 r., przynależy do parafii św. św. Piotra i Pawła. Posługę w niej pełni ks. Siarhiej Stasievič, który (jako następca ks. A. Nadsona) opiekuje się również Biblioteką i Muzeum im. Franciszka Skaryny.

²⁸ The Human Rigts Center „Viasna”: <https://prisoners.spring96.org/en>.

²⁹ Exitpoll – agencja badawcza zajmująca się sondażami wyborczymi.

³⁰ Natalla Hershe – Szwajcarka pochodzenia białoruskiego, uczestniczka protestów 2020 r., aresztowana za udział w Marszu Kobiet 19.09.2020 r. za zderzenie kominiarki milicjantowi. Będąc w więzieniu odmówiła szycia mundurów dla policji; ogłosiła strajk głodowy. W wyniku zabiegów dyplomatycznych zwolniona z aresztu po 17 miesiącach.

są dwujęzyczne: po białorusku i angielsku, co pozwala je odczytać każdemu zainteresowanemu, nie tylko Białorusinowi.

Należy dodać, że tworzenie mniej lub bardziej rozbudowanych wystaw jest ważnym elementem działań Skarynowki. Jedną z pierwszych wystaw, poświęcona obchodom 450-lecia druku Biblii przez Franciszka Skarynę, została otwarta 29.10.1967 r. Wśród pokazywanych w niewielkiej sali Szkoły św. Kiryły Turowskiego eksponatów były głównie książki [Picarda 1971: 9, Гардзіенка 2010: 435]. Kolejną wystawą, w tym samym miejscu, dotyczyła 50. rocznicy Białoruskiej Republiki Ludowej. Pokazywano na niej m.in. mapy Białorusi. Otwarcie odbyło się 10.03.1969 r. Jeszcze jedną wymienianą wystawą była ta z 1972 r. poświęcona białoruskiemu dziedzictwu w Londynie [Гардзіенка 2010: 435]. Po tych wystawach było jeszcze wiele kolejnych aż do współczesności. Podczas jednej z rozmów pani Karalina zadeklarowała, że z posiadanych obiektów (książek, dokumentów, artefaktów) może przygotować wystawę o dowolnej tematyce. Stwierdzenie to miało na celu przekonanie o wielości zbiorów, ale też, a może przede wszystkim dowiedzenie ich różnorodności.

„Czarna skrzynka”

Założeniem Biblioteki i Muzeum im. Franciszka Skaryny było/jest gromadzenie wszystkiego, co ma proveniencję białoruską i co jest związane z problematyką białoruską, szczególnie zaś z historią i szeroko rozumianą kulturą (w tym z językiem, literaturą) [por. Сіповіч 1956: 4]. Te dookreślenia sprawiają, że warto przyjrzeć się zbiorom pod kątem znaczenia, jakie mają lub mogą mieć dla Białorusinów.

Należy przypomnieć, zasygnalizowaną już wcześniej kwestię, że obiekty, które trafiają do muzeum zmieniają swój status. Wiąże się to z pozbawieniem ich kontekstu, w którym funkcjonowały. W zamian, poddawane są wielu czynnościom, m.in. klasyfikacji, numerowaniu, opisowi, dokumentacji, np. fotograficznej. W przypadku zbiorów muzealnych Skarynowki, ta procedura dopiero została rozpoczęta, ale i bez niej zebrane przedmioty wyłączone zostały ze sfery użytkowania (pozbawione jego kontekstu). Co więcej, niektóre z nich trafiły też na wystawę. Fakt ten sprawia, że stały się „godnym uwagi artefaktem kulturowym” [Wieczorkiewicz 2001: 246] lub, inaczej mówiąc, semioforem przedmiotem znaczącym [Pomian 2012: 44]. Z tym zaś wiążą się określone role, które mają spełniać. Jedną z istotniejszych jest bycie „świadkiem historii/przeszłości” oraz pomostem między teraźniejszością a przeszłością. Należy podkreślić, że obecność przedmiotów jest potrzebna pamięci, by ją pobudzać [Assmann 253–253], ale czasem też nią manipulować. Artefakty tworzą materialny wymiar kultury pamięci, jednak nie odtwarzają wprost przeszłości,

o której mają opowiadać, ale są jej wyobrażeniem. I to w podwójnym sensie: jako efekt wyobrażeń kuratora i odbiorcy. Poza tym przedmioty są:

stopniowo oplatane wątkami dyskursywnymi. Istnieją w dwóch porządkach: porządku obrazu i porządku mowy [Wieczorkiewicz 2001: 241].

Dobrze ilustrują to wypowiedzi o obiektach muzealnych znajdujących się na wystawie czasowej. I tak, przy okazji pokazywanej kurtki zesłańczej Larysy Gieniusz okazuje się, że „niezmiennie porusza [ona] odwiedzających/gości, jest bowiem świadkiem cierpienia i symbolem niezłomnego ducha poetki”³¹. Podobnie jest z ubiorem więziennym Natalli Hersche, który postrzegany jest:

jak artefakt pokojowej walki Białorusinów na całym świecie o wolność i demokrację w Białorusi, ale także symbolem wytrwałości i niezłomnej postaw/zasad kobiet białoruskich³².

Warto dodać, że pewną rolę odgrywa tu zaangażowanie emocjonalne. Zdecydowanie inaczej jest z artefaktami, takimi jak obiekty etnograficzne, przykładowo łapcie plecione z łyka. Co prawda są obecne na wystawie stałej, ale ich ulokowanie wymaga od widza manipulowania ciałem (schylenia się), co sprawia, że ostatecznie pozostają raczej „niewidoczne”. Gdy się je dostrzeże, wzbudzają niedowierzanie, że kiedyś w nich chodzono oraz że były na tyle cenne, iż emigrowały wraz z ich użytkownikami. Dowodem na to może być obecny w zbiorach jeden łapiec, zniszczony i zdekompletowany. Posiada on jednak dołączoną fotografię. Widać na niej starszą kobietę w łapciach. To dzięki niej przestaje być anonimowy. Fakt ten nie jest jednak wykorzystany wystawienniczo – łapiec jest schowany.

Obecność łapci, ale też innych obiektów etnograficznych (przedmiotów codziennego użytku, wyszywanych koszul itd.) opowiada historię białoruskiego chłopstwa. Nie przez wszystkich odbiorców jest to postrzegane pozytywnie. Dzisiaj kwestia kultury wiejskiej (szczególnie dawnej) jest dopuszczana przez mieszkańców miasta tylko w wersji wyestetyzowanej. Temu spostrzeżeniu może jednak przeczyć fakt wydarzeń organizowanych w Skaryńowce, a związanych z rokiem obrzędowym. Wówczas obiekty etnograficzne ożywają i pozwalają zanurzyć się w przeszłość i nawiązać kontakt

---

³¹ Орыг. “нязьменна краане нашых наведвальнікаў як сьведка ейных пакутаў і сымбаль няскоранага духу паэтки” [Ларыса Геніюш – Łarysa Hienijuš [online] <https://skaryna.org/larysa-hienijus/> [dostęp: 28.05.2023]].

³² Орыг. “як артэфакт мірнага змаганьня беларусаў усяго сьвету за свабоду і дэмакратыю ў нашай Бацькаўшчыне, і сымбаль невераемай вытрываласьці і прынцыповасьці беларускіх жанчынаў” [Выстава „Няскораныя” –Exhibition [online] <https://skaryna.org/vystava-niaskoranyja/> [dostęp: 28.05.2023]].

z przodkami. Można w tym dostrzec potrzebę ucieleśnienia w przedmiotach takich jak: ruczniki, płócienne, wyszywane koszule, tkaniny – idei białoruskości, opartej na relacji z ziemią, naturą. Odczuwania (emocjonalnej) więzi z krainą przodków – ojczyzną.

Podobne role mogą odgrywać i inne obiekty (artefakty), wymagają tylko odpowiedniego skontekstualizowania. Dajmy na to pasy słuckie mogą być „świadkami” rzemieślniczych tradycji w kulturze białoruskiej, ale także pozwolić zanurzyć się w odległej historii XVIII w. Budowany zaś wokół nich dyskurs może dawać poczucie dumy z przeszłości i wzmacniać białoruską tożsamość kulturową (i narodową).

Jednym słowem, zebrane w Skarynówce zbiory przez sam fakt nadania im statusu muzealnego stają się znaczące i mogą stanowić podstawę dla pamięci indywidualnej i zbiorowej. Odpowiednio wykorzystywane będą opowiadać różne historie, związane z przeszłością, terażniejszością. Mogą ilustrować losy osób, które zdecydowały się na emigrację i dzisiaj tworzą diasporę, a także tych, którzy zostali, ale utrzymują z nimi kontakty. Mogą też opowiedzieć o inicjatorach stworzenia Biblioteki i Muzeum im. Franciszka Skaryny. To wszystko zaś sprawia, że tworzą zawartość (swoistą) „czarnej skrzynki”, która staje się oparciem dla białoruskiej pamięci kulturowej, a także rezerwuarem, z którego można czerpać w procesie kształtowania białoruskiej tożsamości narodowej. Wraz z Biblioteką stanowią – jak miał stwierdzić Sokrat Janowicz – „okno kultury białoruskiej na Zachód” [Nadson 2000].

References

- Assmann Aleida. 2013. *Między historią a pamięcią. Antologia*. Warszawa: WUW.
- Dziadek Adam. 2015. *Muzeum nowoczesności André Malraux (185–210)*. W: *Muzeum sztuki. Antologia*. Red. M. Popczyk, Kraków: UNIVERSITAS.
- Frydryczak Beata. 2006. *Kolekcja – o poszukiwaniu zbioru w gruzach muzeum (81–88)*. W: *Muzeum Sztuki. Od Luwru do Bilbao*. Red. Maria Popczyk, Katowice: Muzeum Śląskie.
- Gardzienka Natallja. 2008. *Архивы Беларускай Бібліятэкі і Музею імя Францішка Скарыны ў Лёндане (73–100)*. „ZAPISY. Belaruski Instytut Navuki j Mastactva. Belarusan Institute of Arts and Sciences. ZAPISY 31, New York – Miensk [Гардзіенка Наталля. 2008. *Архівы Беларускай Бібліятэкі і Музею імя Францішка Скарыны ў Лёндане (73–100)*. „ЗАПІСЫ. Беларускі Інстытут Навукі й Мастацтва. Belarusan Institute of Arts and Sciences. ZAPISY 31, New York – Miensk].
- Gardzienka Natallja. 2010. *Belarusy ū Vjalikabrytanii*. Minsk: Medysont [Гардзіенка Наталля. 2010. *Беларусы ў Вялікабрытаніі*. Мінск: Медысонт].
- Karava Anastasija. 2009. *Belarusy i belarusaznaŭstva ū Vjalikabrytanii ū 1940-ja–1990-ja hh*. „Belaruski historyčny časopis” 9: 26–30 [Каравана Анастасія. 2009. *Беларусы і беларусазнаўства ў Вялікабрытаніі ў 1940-я–1990-я гг.* „Беларускі гістарычны часопіс” 9: 26–30].
- McMillin Arnold. 2021. *The Francis Skaryna Library as Experienced by a Long-Time User* [“Journal of Belarusian Studies” vol 11, is. 2: 162–174.

- Michaluk Dorota. 2015. *Ojcien Alexander Nadson (8 sierpnia 1926 – 15 kwietnia 2015)*. „Беларускі гістарычны зборнік” Беласток 44: 275–279.
- Muzeum. 2020 (351–412). W: *Słownik encyklopedyczny muzeologii*. Red. A. Desvallée, F. Mairesse [Red. Wydania polskiego D. Folga-Januszewska]. Warszawa: Muzeum Pałacu Jana III Sobieskiego.
- Nadson Alexander. 2007. *Ceslaus Sipovich the first Belarusian Bishop in the 20th century (1914–1981)*. Minsk: Technalohija.
- Picarda de Guy. 1971. *The Francis Skaryna Byelorussian Library and Muzeum*. Londyn: The Francis Skaryna Library and Muzeum (ser. Anglo-Byelorussian Historical Papers No.1).
- Pomian Krzysztof. 2012. *Zbieracze i osobliwości. Paryż–Wenecja XVI–XVIII wiek*, przeł. Andrzej Pieńkos. Gdańsk: słowo/obraz terytoria [pierwsze wydanie 1987].
- Radzik Ryszard. 2002. *Kim są Białorusini?* Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Sipovič Česlaŭ. 1955. *Abvestka. „Вац’каўшчына”* 9 (239), z 27.02 [Сіповіч Чэслаў. 1955. *Абвестка. „Вацькаўшчына”* 9 (239) z 27.02].
- Sipovič Česlaŭ. 1956. *Kuplja «Maryjanhaŭz» u Lëndane. „Вац’каўшчына”* 23 (305) z 3.06.1956 [Сіповіч Чэслаў. 1956. *Купля “Марыянгаўз” у Лёндане. „Вацькаўшчына”* 23 (305) z 3.06].
- Šydloŭski Kastus’. 2001. *Drujski kljaštar ajcoŭ maryjanaŭ (94–95)*. W: *Rėlihija i carkva na Belarusi. Ęncyklapedučny davednik*. Rėd. Н.Р. Паškoŭ. Minsk: Belaruskaja Ęncyklapeduja [Шыдлоўскі Кастусь. 2001. *Друйскі кляштар айцоў марыянаў (94–95)*. W: *Рэлігія і царква на Беларусі. Энциклапедычны даведнік*. Рэд. Г.П. Пашкоў. Мінск: Беларуская энциклапедыя].
- Wieczorkiewicz Anna. 2001. *Mowa słów i towa rzeczy. (O retoryce wypowiedzi muzealnej) (239–256)*. W: *Praktyki opowiadania*. Red. B. Owczarek, Z. Mitosek, W. Grajewski. Kraków: UNIVERSITAS.

Netografia

- Ivanoŭ Ihar. 2017. *Skarynaŭskaja Biblija – hėta smartfon taho času* [Іваноў Ігар. 2017. *Скарынаўская Біблія – гэта смартфон таго часу*] [online] <https://skaryna.org/skarynaŭskaja-biblija-gėta-smartfon/> [dostęp: 28.05.2023].
- Łarysa Hienijuš [Ларыса Геніюш] [online] <https://skaryna.org/larysa-hienijus/> [dostęp: 28.05.2023].
- Nadson Alaxander. 2000. *Guide to the Library. How the Library was established* [online] <https://web.archive.org/web/20200418215901/http://www.skaryna.org.uk/about/guide-to-the-library/> [dostęp: 28.05.2023].
- Na s’vjatoho Jur’ja ŭ Lëndane* [Насьвятога Юр’я ў Лёндане] [online] <https://skaryna.org/na-svjatoga-jurja/> Alexander Nadson [dostęp: 28.05.2023].
- Nowa definicja muzeum*, w tłumaczeniu Jarosława Suchana, [online] <https://icom-poland.mini.icom.museum/nowa-definicja-muzeum/> [dostęp: 28. 05.2023].
- Vystava „Njaskoranyja” – Exhibition* [Выстава „Няскораныя” – Exhibition] [online] <https://skaryna.org/vystava-niaskoranyja/> [dostęp: 28.05.2023].

STRESZCZENIE: Artykuł jest poświęcony zbiorom muzealnym, które znajdują się w Bibliotece i Muzeum im. Franciszka Skaryny w Londynie. Została zrekonstruowana i przedstawiona historia muzeum oraz opisane jego zbiory. Podjętym wątkiem jest również prowadzona działalność wystawiennicza. Ostatnią część stanowi refleksja nad znaczeniem zgromadzonych artefaktów dla Białorusinów i ich tożsamości.

SŁOWA KLUCZOWE: muzeum, wystawa, kultura białoruska, Muzeum i Biblioteka im. Franciszka Skaryny w Londynie.

АНАТАЦЫЯ: Артыкул прысвечаны музейным зборам, якія знаходзяцца ў Беларускай бібліятэцы і музеі Францішка Скарыны ў Лондане (Francis Skaryna Belarusian Library and Museum). Рэканструявана і пададзена гісторыя музея, ахарактарызаваны яго фонды. Звернутая ўвага таксама і на выставачную дзейнасць. Апошняя частка – разважанні пра значэнне сабраных артэфактаў для беларусаў і іх ідэнтычнасці.

КЛЮЧАВЫЯ СЛОВЫ: музей, выстава, беларуская культура, Беларуская бібліятэка і музей Францішка Скарыны ў Лондане.

Data przesłania artykułu: 03.07.2023

Data akceptacji artykułu: 08.08.2023

ABOUT THE AUTHOR / O AUTORZE

Katarzyna Waszczyńska – Polska, Uniwersytet Warszawski, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej; dr; specjalność naukowa: etnologia i antropologia kulturowa; zainteresowania naukowe: problematyka etniczna i tożsamościowa w Europie Środkowo-Wschodniej; zagadnienia współczesnej działalności regionalnej i tworzenia/kształtowania wspólnot lokalnych; zachodni dyskurs medialny na temat Białorusi (państwa i społeczeństwa).

Adres: Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego; ul. Żurawia 4, 00-503 Warszawa, Polska.

Wybrane publikacje (2021–2023):

1. Waszczyńska Katarzyna. 2021. *Wspierając Białorusinów... kilka słów o inicjatywie profesora Mariana Pokropka*. „Kultura wsi. Kwartalnik popularnonaukowy Narodowego Instytutu Kultury i Dziedzictwa Wsi” t. 12 (1): 18–24.
2. Waszczyńska Katarzyna. 2021. *Kultura ludowa – jest czy jej nie ma?*. „Kultura wsi. Kwartalnik popularnonaukowy Narodowego Instytutu Kultury i Dziedzictwa Wsi” t. 12 (1): 101–107.
3. Waszczyńska Katarzyna. 2022. *Terra incognita? „ZWAM” 9* [online] https://zwam.ptl.info.pl/wp-content/uploads/2023/02/02_11_Waszczyńska.pdf [dostęp: 28.05.2023].
4. Waszczyńska Katarzyna. 2022. *Kresy Wschodnie i ich wielokulturowość – między ideą a praktyką. Casus dwóch prywatnych muzeów kresowych z Mazowsza (285–306)*. W: *Wielokulturowość i jej znaczenie w perspektywie historycznej i muzealnej*. Red. M. Gapski, M. Stasiak-Cyran, M. Tymochowicz, Lublin: Muzeum Ziemi Wschodnich Dawnej Rzeczypospolitej oddział Muzeum Narodowego w Lublinie.
5. Waszczyńska Katarzyna. 2022. *Białoruś po wyborach prezydenckich 2020 r. w tradycyjnych mediach francuskich – casus „Le Monde”*. „Studia Białorutenistyczne” t. 16: 45–64.